

МІСЦЕ ПОТЕНЦІАЛУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЯК МЕТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

LOCATION OF POTENTIAL IN SUPPORT OF ECONOMIC GROWTH AS A MEANS OF THE FUNCTIONING OF THE NATIONAL ECONOMY: THE THEORETICAL ASPECTS

Сидоров О.А.

здобувач кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Досліджено роль, яку відіграє потенціал в процесі функціонування національної економіки. Встановлено, що основною метою функціонування національної економіки є забезпечення її економічного зростання. Доведено, що основу для забезпечення економічного зростання створює потенціал, сформований в ході функціонування національної економіки. Систематизовано погляди науковців на сутність поняття «потенціал», виділено основні підходи до її розуміння. Встановлено місце потенціалу в забезпеченні економічного зростання.

Ключові слова: національна економіка, економічна система, функціонування, економічне зростання, потенціал, загроза, економічна безпека.

Исследована роль, которую играет потенциал в процессе функционирования национальной экономики. Установлено, что основной целью функционирования национальной экономики является обеспечение ее экономического роста. Доказано, что основу для обеспечения экономического роста создает потенциал, сформированный в ходе функционирования национальной экономики. Систематизированы взгляды ученых на сущность понятия «потенциал», выделены основные подходы к ее пониманию. Установлено место потенциала в обеспечении экономического роста.

Ключевые слова: национальная экономика, экономическая система, функционирование, экономический рост, потенциал, угроза, экономическая безопасность.

The role played by potential in the process of functioning of the national economy is explored. It was established that the main purpose of functioning of the national economy is to ensure its economic growth. It is proved that the basis for ensuring economic growth creates the potential formed during the functioning of the national economy. The views of scientists on the essence of the concept of "potential" are systematized; the main approaches to its understanding are highlighted. The place of potential in ensuring economic growth has been established.

Keywords: national economy, economic system, functioning, economic growth, potential, threat, economic security.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції національного та світового розвитку свідчать про багатогранний вплив потенціалу національної економіки на її функціонування та економічне зростання. По-перше, успішне функціонування економіки країни залежать від ефективного формування та накопичення потенціалу як головної рушійної сили у розвитку господарства країни. По-друге, вдала реалізація будь-якої програми розвитку в основному залежить від підвищення ефективності використання накопиченого потенціалу в цілому, а також його елементів. Тому, виходячи з вищенаведеного, метою нашого дослідження є визначення категорії «потенціал»,

з урахуванням функціонування та економічного зростання національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню поняття «національна економіка» приділяли увагу багато науковців, серед яких варто відзначити таких, як С. Гончаров, Н. Кушнір, А. Задоя, Ю. Петруня, А. Мельник, А. Васіна, Т. Желюк, Т. Попович, А. Старостіна, Е. Прушківська, Н. Скірка, Й. Завадський, Т. Осовська, О. Юшкевич, С. Мочерний, Я. Ларіна, О. Устенко, С. Юрій тощо. При цьому, автори досліджували не лише сутність цього поняття, а й основні аспекти функціонування національної економіки.

Одним з найважливіших понять, що характеризують функціонування національної еко-

номіки, є її потенціал. Вивченню сутності цього поняття присвятили свої дослідження В. Хомяков, І. Бакум, Н. Краснокутська, О. Олексюк, О. Федонін, І. Репіна, Б. Бачевський, І. Заблоцька, О. Решетняк.

Водночас, погляди на розуміння сутності потенціалу та його місця в процесі функціонування національної економіки потребують систематизації.

Мета дослідження. Основною метою дослідження є систематизація поглядів науковців щодо сутності поняття «потенціал» та виділення на цій основі підходів до його розуміння, обґрунтування доцільності застосування комплексного підходу до визначення потенціалу національної економіки та визначення місця потенціалу в забезпеченні економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній теорії національну економіку розглядають як господарську систему, яка історично сформувалася в певних територіальних (національних) межах, тобто в межах окремої країни.

С. Гончаров, Н. Кушнір дають визначення національної економіки як економічно й організаційно єдиної системи взаємопов'язаних галузей і сфер діяльності людей, яким властива відповідна пропорційність, взаємообумовлене розміщення на території, обмеженій державними кордонами [1].

За визначенням А. Задой, Ю. Петруні в широкому розумінні національна економіка є сукупністю економічних суб'єктів та зв'язків між ними, що характеризується господарською цілісністю, спільністю в певному часі та просторових межах, а також специфікою історичного розвитку, особливостями економічної ментальності та координуються обраними правилами та механізмами [2].

А. Мельник, А. Васіна, Т. Желюк, Т. Попович визначають національну економіку як структуровану в галузевому і територіальному просторі економічну діяльність в масштабах країни, що регулюється інституціональною системою, яка відповідає економічному, політичному та ідеологічному устрою (порядку), сформованому в певній країні [3].

А. Старостіна та Е. Прушківська наводять наступне визначення національної економіки як системи економічних відносин між суб'єктами господарювання (які є резидентами даної країни) з приводу виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів для реалізації своїх економічних інтересів [4].

Застосування в працях деяких авторів визначень економіки по відношенню до економіки країни відповідає сутності поняття національної економіки.

В тлумачному словнику української мови поняття «економіка» має декілька найбільш поширених трактувань. По-перше, економіка може бути розтлумачена як сукупність сус-

пільно-виробничих відносин. По-друге, під економікою можна розуміти господарче життя, стан господарства (країни, району тощо). По-третє, економікою можна назвати структуру і фінансово-матеріальний стан якої-небудь галузі господарської діяльності або ж безпосередньо господарську та фінансову діяльність. По-четверте, економікою називають наукову дисципліну, що вивчає фінансово-матеріальну сторону якої-небудь галузі господарської діяльності або ж матеріали з питань цієї науки. [5]. Перше та друге визначення носять загальний характер і за умови певних уточнень можуть використовуватися на різних рівнях соціально-економічних систем. Третє визначення використовується найчастіше на мезорівні (по відношенню до галузі) та мікрорівні (відносно окремих суб'єктів господарювання). Щодо, останнього визначення, то воно набуває широкого застосування переважно в освітній сфері.

Отже, на макрорівні більш доцільно використовувати перші два трактування поняття економіки.

Й. Завадський, Т. Осовська, О. Юшкевич, розглядаючи економіку на рівні країни, визначають її як сукупність суспільних відносин як у виробничій, так і у невиробничій сферах, тобто економічний базис певного суспільного ладу або ж як народне господарство певної країни або його галузь [6].

С. Мочерний, Я. Ларіна, О. Устенко, С. Юрій наводять таке визначення економіки як сукупності виробничих відносин між людьми, що здійснюються у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг, що визначаються характером власності на засоби виробництва; господарство району, країни або всього світу [7].

З цим поняттям тісно пов'язано запропоноване Н. Скірка визначення національної економічної системи як сукупності усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, спрямованої на виробництво, обмін, розподіл та споживання товарів та послуг, на регулювання економічної діяльності відповідно до мети суспільства або складна макроекономічна структура, яка визначається як взаємодія та взаємоузгодженість окремих сегментів ринку (ринку економічних ресурсів, товарів та послуг, грошей та валюти, капіталу, цінних паперів тощо) та окремих їх елементів [8].

Найбільше відповідає спрямуванню нашого дослідження визначення національної економіки як комплексного феномену, який поєднує взаємопов'язані загальні риси, притаманні всім економічним системам, особливі ознаки, характерні для економік певної групи країн, а також унікальні риси, властиві виключно цій економіці.

Національна економіка, як і будь-яка економічна система, має здатність до функціонування.

Ключовим питанням при вивченні національної економіки є визначення мети її функціонування.

Найчастіше в якості такої мети науковці зазначають забезпечення економічного зростання.

С. Мочерний, Я. Ларіна, О. Устенко, С. Юрій визначають економічне зростання як збільшення обсягів суспільного виробництва, розширення можливостей економіки задовольнити зростаючі потреби населення у товарах і послугах [7].

В. Базилевич і Л. Баластрик вбачають у економічному зростанні довгострокову тенденцію збільшення потенційного рівня виробництва за умов повної зайнятості [9].

В. Кулішов трактує економічне зростання як довготривалий стійкий розвиток економіки, тобто процес ефективного використання виробничих, трудових, інноваційних та фінансових факторів у довгостроковому періоді без порушення стану рівноваги в короткому проміжку та із поступальним зростанням ВВП [10].

Г. Вечканов та Г. Вечканова стверджують, що економічне зростання знаходить відображення у збільшенні потенційного ВВП, або випуску країни, і виступає головним джерелом довгострокового підвищення рівня життя людей [11].

Г. Климко і В. Несторенко визначають економічне зростання як регулярне стійке розширення масштабів діяльності даної господарської системи, яке виявляється у збільшенні розмірів застосованої суспільної праці і виробленої продукції – товарів і послуг [12].

Погляди на сутність економічного зростання, запропоновані в роботах різних науковців, хоча й формально відрізняються, проте фактично є дуже подібними. Слід погодитись з науковцями, серед яких С. Будаговська, О. Кілієвич,

І. Луніна, які стверджують, що економічне зростання є однією з головних макроекономічних цілей, основа для досягнення якої закладена в потенціалі національної економіки [12].

У широкому розумінні потенціал (від лат. *potentia* – сила) визначає можливості, джерела, наявні запаси і засоби, які можуть бути введені в дію, використані для вирішення певного завдання та досягнення поставленої мети. Слід зазначити, що серед вчених немає одностайності щодо визначення сутності потенціалу (табл. 1).

Як видно з даних таблиці, існує три основні підходи до визначення сутності потенціалу: ресурсний, функціональний та результативний.

Згідно ресурсного підходу потенціал може бути визначений як сукупність ресурсів, якими володіє певна соціально-економічна система та які можуть бути залучені нею для досягнення своїх цілей. Прибічниками цього підходу є В. Хомяков, І. Бакум [14], Н. Краснокутська [15] та інші науковці.

Функціональний підхід передбачає визначення потенціалу як можливостей соціально-економічної системи для виконання нею певних притаманних їй функцій, до яких можна віднести виробництво якісних товарів та послуг, задоволення суспільних потреб, забезпечення її розвитку. Прибічниками такого підходу є такі науковці, як О. Олексюк, О. Федонін, І. Репіна [16] тощо.

Результативний підхід полягає в розгляді потенціалу як здатності досягати поставлених цілей шляхом отримання певного результату за умов, що склалися. З такої точки зору розглядають потенціал, зокрема, Б. Бачевський, І. Заблоцька, О. Решетняк [17].

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття «потенціал»

Підхід	Сутність	Переваги	Недоліки
Ресурсний	сукупність ресурсів, якими володіє певна соціально-економічна система та які можуть бути залучені нею для досягнення своїх цілей	Враховує ресурси (наявні та потенційні), які можуть бути використані соціально-економічною системою. Є підґрунтям для вивчення структури потенціалу відповідно до різних видів ресурсів, які його формують	Недостатньо уваги приділяє результатам, які можуть бути досягнуті завдяки використанню потенціалу
Функціональний	можливості соціально-економічної системи для виконання нею притаманних їй функцій (виробництво якісних товарів та послуг, задоволення суспільних потреб, забезпечення розвитку)	Враховує можливості до виконання соціально-економічною системою певних функцій	Недостатня увага приділяється вивченню структури потенціалу
Результативний	здатність досягати поставлених цілей шляхом отримання певного результату за умов, що склалися	Окреслює результати, які прагне отримати соціально-економічна система завдяки використанню потенціалу	

Примітка: систематизовано автором

Рис. 1. Місце потенціалу в процесі функціонування та зростання національної економіки

Зважаючи на переваги та недоліки описаних підходів, вважаємо за доцільне зупинитися на застосуванні комплексного підходу, сформованого на основі усіх перелічених підходів до визначення сутності потенціалу, що дасть змогу усунути їх недоліки та використовувати переваги в процесі наукового пізнання.

Враховуючи вищенаведене, потенціал національної економіки визначається як сукупність економічних ресурсів та можливостей держави, які можуть бути використані для забезпечення її економічного зростання.

Місце потенціалу в процесі функціонування та економічного зростання національної економіки показано на рис. 1. Потенціал формується в процесі функціонування національної економіки, а його використання є підґрунтям для забезпечення економічного зростання. В той же час, можуть виникнути загрози, які створюють небезпеку недосягнення запланованих темпів економічного зростання. З огляду на це, постає питання про забезпечення економічної безпеки, як основи для досягнення національно економікою своєї кінцевої мети.

До істотних характеристик, притаманних економічній безпеці відносяться: здатність долати загрози та забезпечувати стійкість до них, здат-

ність захищати інтереси, здатність забезпечити економічне зростання.

Водночас, для того, щоб успішно виконувати функції, притаманні економічній безпеці та досягати відповідних результатів, мають бути залучені певні ресурси та можливості, які є складовими потенціалу (рис. 1).

Завдяки функціональним характеристикам економічна безпека виконує функцію захисту від загроз та усунення небезпек, та в такий спосіб, опосередковано служить основою для досягнення очікуваного результату – забезпечення економічного зростання. Отже потенціал виступає основою для забезпечення економічної безпеки.

Висновки. В ході дослідження виявлено, що функціонування національної економіки має за мету, перш за все, забезпечення економічного зростання. Досягнення цієї мети є неможливим без своєчасного формування та ефективного використання потенціалу національної економіки. Водночас, виникає необхідність забезпечення захисту від загроз, які можуть обумовити відхилення результатів функціонування національної економіки від мети, яку воно переслідує. Забезпечити такий захист, а отже і економічне зростання, може економічна безпека.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста / С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір; за ред. проф. С. М. Гончарова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 264 с
2. Задоя А. А. Основы экономики: учебное пособие / А. А. Задоя, Ю. Е. Петруня. – К.: Вища шк. – Знання, 1998. – 478 с.
3. Національна економіка : навч. посібник / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович ; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2011. – 463 с.
4. Старостіна А. Економічний зміст поняття національної економіки та її структури в умовах економічної нестабільності / А. Старостіна, Е. Прушківська // Економіст. – 2013. – № 6. – С. 29-32. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2013_6_13
5. Словник української мови в 11 томах – онлайн-версія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>.

6. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К.: Кондор. – 2009. – 358 с.
7. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 2 / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій ; за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.
8. Скірка Н. Я. Структура економіки: сутність, основні завдання та типи / Н. Я. Скірка // Науковий вісник НЛТУ України. – вип. 18.5. – 2008. – С.205-2016.
9. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Макроекономіка / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К.: Атака, 2002. – 366 с.
10. Кулішов В. В. Макроекономіка: основи теорії і практики / В. В. Кулішов.– Львів: Магнолія-плюс, 2004. – 252 с.
11. Вечканов Г. С., Вечканова Г. Р. Макроэкономика / Г. С. Вечканов, Г. Р. Вечканова. – С.-П.: Питер, 2000. – 206 с.
12. Климко Г. Н., Несторенко В. П. Основи економічної теорії. Політекономічний аспект / Г. Н. Климко, В. П. Несторенко. – К.: Вища школа-знання, 1997. – 742 с.
13. Мікроекономіка і макроекономіка: Підруч. для студентів екон. спец. закл. освіти: у 2 ч./С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна та ін.; За заг. ред. С. Будаговської. – К.: Основи, 1998. – С. 219-229.
14. Хомяков В. І. Управління потенціалом підприємства / В. І. Хомяков, І. В. Бакум. – К. : Кондор, 2009. – 400 с.
15. Краснокутська Н. С. Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження : монографія / Н. С. Краснокутська. – Харків : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. – 247 с.
16. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк ; Міністерство освіти і науки України, Київський національний економічний університет. – Київ : КНЕУ, 2005. – 261 с.
17. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посібник / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.